

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองและเยียวยา คู่สมรสจากการกระทำ¹

สพลคนัย ถินชนเจริญวงศ์²

จากการศึกษาเกี่ยวกับปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองและเยียวยาคู่สมรสจากการกระทำ¹ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความหมาย ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองและเยียวยา คู่สมรสจากการกระทำ¹ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้รู้ความเข้าใจว่าประเทศไทยเริ่มมีการคุ้มครองและเยียวยา คู่สมรสจากการกระทำ¹มาตั้งแต่ในสมัยอยุธยาแล้วปรากฏในกฎหมายตราสามดวง ซึ่งแต่เริ่มแรกจะคุ้มครอง เพียงฝ่ายสามี ไม่ให้ฝ่ายภริยามีชู้ ส่วนฝ่ายสามีสามารถมีภริยาได้หลายคน ต่อมาเมื่อมีการจัดทำประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ขึ้น ประเทศไทยได้บัญญัติรับรองแนวคิดคู่สมรสเดียวไว้ในบรรพที่ 5 ของ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และบังคับใช้ในปี พ.ศ. 2478 แต่ในเริ่มแรกยังคุ้มครองและเยียวยาฝ่าย สามีมากกว่าหากฝ่ายภริยามีชู้ แต่เมื่อในทางสากลมีการยอมรับแนวคิดความเสมอภาคทางเพศ จึงเริ่มมีการ คุ้มครองฝ่ายภริยาไม่ให้ถูกกระทำ¹จากฝ่ายสามีด้วย นอกจากนั้นในทางสากลยังได้มีการยอมรับแนวคิดการ คุ้มครองสิทธิในครอบครัว และยอมรับแนวคิดการคุ้มครองสิทธิในชื่อเสียงและเกียรติคุณ ซึ่งหากคู่สมรส ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีชู้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสิทธิในครอบครัว และสิทธิในชื่อเสียง เกียรติคุณของคู่สมรสอีก ฝ่าย จึงควรต้องเยียวยาความเสียหายของคู่สมรสฝ่ายที่ถูกกระทำ¹ให้ได้รับการทดแทนอย่างเป็นธรรม ดังนั้น จึงเกิดคำถามขึ้นว่าในปัจจุบันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้มีการคุ้มครองสิทธิในครอบครัว สิทธิในชื่อเสียง เกียรติคุณ ไม่ให้ถูกกระทำ¹ได้เพียงพอแล้วหรือไม่ และมีการคุ้มครองคู่สมรสทั้งสองฝ่าย ได้เสมอภาคกันหรือไม่ อย่างไร

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า หลักเกณฑ์ของกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองและเยียวยาคู่สมรสจาก การกระทำ¹ในประเทศไทย ยังไม่ครอบคลุมความเสียหายที่คู่สมรสได้รับหลายประการ ซึ่งสรุปได้ ดังต่อไปนี้

ประเด็นปัญหาที่หนึ่ง เกี่ยวกับการกำหนดสิทธิในการเรียกค่าทดแทนที่ไม่ครอบคลุมความเสียหาย ของคู่สมรส สามารถแยกพิจารณาได้เป็น 3 ประเด็นย่อยได้ดังนี้

1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523 วรรคสองนี้ ใช้ถ้อยคำกำหนดสิทธิใน การเรียกค่าทดแทนของสามีว่า “สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้”

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการศึกษาอิสระ เรื่อง ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองและเยียวยาคู่สมรสจากการกระทำ¹ โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษาคือ รองศาสตราจารย์พิมพ์ใจ รื่นเริง และคณะกรรมการสอบ คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ สันตาสว่าง และรองศาสตราจารย์จุฑามาศ นิสารัตน์

² นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต (วิทยาเขตบางนา) คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จึงได้เกิดปัญหาว่า ในกรณีของการที่ฝ่ายสามีได้ทราบว่าได้ภริยาของตนไปมีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในทางชู้สาว ซึ่งในบางกรณีที่มีการล่วงเกินภริยาในทำนองชู้สาวนั้นไม่ได้กระทำในที่สาธารณะสถาน แต่ได้กระทำในที่ลับ ที่รโหฐาน โดยหากเกิดการล่วงเกินภริยาในทำนองชู้สาวดังกล่าวมานั้นจึงเป็นเรื่องยากที่ฝ่ายสามีจะหาหลักฐานไปแสดงต่อศาลให้ศาลเชื่อได้ว่าผู้นั้นได้ล่วงเกินภริยาของตนในทำนองชู้สาวจริง และถึงแม้ว่าภริยาของตนและบุคคลดังกล่าวมานั้นจะได้แสดงอย่างเปิดเผยต่อสังคมเป็นการทั่วไปว่าทั้งสองมีความสัมพันธ์ทางชู้สาวระหว่างกัน เช่น คงคู่กันออกงานสังคม เดินห้างสรรพสินค้าร่วมกัน แต่สามีไม่มีหลักฐานมาแสดงว่ามีการล่วงเกินกันแล้วในทางชู้สาว ฝ่ายสามีก็จะไม่ได้รับการเยียวยาความเสียหายใด ๆ ที่ตนได้รับ

2) ประการต่อมาการที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1523 วรรคสอง ได้รับรองสิทธิของภริยาในการเรียกค่าทดแทนโดยบัญญัติถ้อยคำว่า “...และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวก็ได้” ส่งผลให้เกิดปัญหาคือหากผู้ที่กระทำการแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวไม่ใช่เพศหญิงแล้ว หากเป็นกรณีเช่นนี้ จะไม่สามารถปรับใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1523 วรรคสองได้ ฝ่ายภริยาจึงไม่มีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าทดแทนใด ๆ จากผู้ที่มาแสดงความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวได้ที่ไม่ได้เป็นเพศหญิงได้เลยทั้งสิ้น

3) ประการสุดท้าย หากภริยาพบว่าบุคคลอื่นได้มีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีของตนแต่ไม่ได้มีการแสดงตนอย่างเปิดเผยให้สังคมโดยทั่วไปได้รับรู้ว่าเป็นบุคคลนั้นได้มีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับฝ่ายสามี เช่นนี้ หากภริยาไม่ประสงค์ที่จะฟ้องหย่ากับฝ่ายสามีแล้ว ทางฝ่ายภริยาจะไม่มีสิทธิเรียกร้องใด ๆ จากบุคคลที่มากระทำละเมิดต่อสิทธิในครอบครัวของฝ่ายภริยา หากไม่มีการแสดงตนโดยเปิดเผยต่อสังคมทั่วไปว่าบุคคลนั้นได้มีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับสามีของตน

ประเด็นปัญหาที่สองการที่กำหนดสิทธิในการเรียกค่าทดแทนที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคทางเพศ จากการศึกษาพบว่า ในกรณีของฝ่ายสามี สามารถฟ้องร้องเรียกค่าทดแทนจากผู้กระทำการเป็นชู้กับภริยาของตนได้ โดยกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์เพียงว่าผู้นั้นได้ล่วงเกินฝ่ายภริยาไปในทำนองชู้สาวเท่านั้น แม้ว่าจะเป็นการล่วงเกินในที่รโหฐาน ที่ลับตาจากบุคคลอื่นทั่วไป หรือผู้ที่ป็นชู้อาจจะเพียงล่วงเกินภริยาเป็นการชั่วคราว สามีก็มีสิทธิฟ้องร้องผู้ที่เป็นชู้กับภริยาของตนเพื่อเรียกค่าทดแทนเป็นตัวแทนได้ แต่หากพิจารณาหลักเกณฑ์ของฝ่ายภริยาแล้ว สิทธิในการฟ้องร้องเรียกเงินค่าทดแทนของฝ่ายภริยานั้น บุคคลที่เข้ามากระทำการเป็นชู้สาวกับฝ่ายสามีนั้น ต้องกระทำการแสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาว ดังนั้น ถึงแม้ว่าฝ่ายสามีจะได้มีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับหญิงอื่น แต่ไม่มีการแสดงตนโดยเปิดเผยกับสังคมทั่วไปว่ามีความสัมพันธ์ต่อกันในทางชู้สาว เช่นนี้แล้วฝ่ายภริยาก็คงไม่สามารถฟ้องร้องเรียกค่าทดแทนจากหญิงที่มีความสัมพันธ์ดังกล่าวกับฝ่ายสามีได้ ซึ่งเห็นได้ว่า กฎหมายรับรองสิทธิในการเรียกค่าทดแทนจากบุคคลภายนอกที่ได้กระทำการ

เป็นฐระหว่างฝ่ายสามีและฝ่ายภริยาโดยใช้หลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ไม่มีเหตุผลอันสมควรในการรับรองสิทธิตามกฎหมายของฝ่ายสามีและฝ่ายภริยาให้แตกต่างกันเช่นนี้

ประเด็นปัญหาที่สามการเยียวยาความเสียหายกรณีแสดงความสัมพันธ์ทำนองชู้สาวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ปัจจุบันประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 1523 วรรคสอง ได้ให้สิทธิภริยาสามารถฟ้องเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นโดยใช้หลักเกณฑ์ที่หญิงอื่นกระทำการแสดงตนว่ามีความสัมพันธ์กับฝ่ายสามีในทำนองชู้สาว ซึ่งหากเป็นในอดีตนั้นการแสดงตนให้ผู้อื่นเข้าใจว่าคนสองคนมีความสัมพันธ์ในทางชู้สาวต่อกัน อาจกระทำการแสดงตนได้ในสถานที่ต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณะสถาน เช่น ตลาด ห้างสรรพสินค้า ร้านอาหาร ออกงานสังสรรค์ร่วมกัน เป็นต้น ซึ่งจะมีผู้พบเห็นในแต่ละครั้งแต่ละคราวเพียงจำนวนหลักสิบคนถึงหลักร้อยคน แต่ในปัจจุบันนี้เป็นยุคแห่งการใช้สื่อสังคมออนไลน์ การแสดงตนว่ามีความสัมพันธ์กันชู้สาวกับคู่สมรสของผู้อื่นก็สามารถทำได้โดยวิธีการลงข้อความหรือรูปภาพในสื่อสังคมออนไลน์ โดยแต่ละครั้งนั้นอาจมีผู้เข้าถึงพบเห็นเนื้อหาเช่นว่านั้นอาจเป็นจำนวนตั้งแต่หลักร้อยคนจนถึงหลักหมื่นคนก็เป็นได้ จึงเห็นได้ว่าการแสดงตนว่ามีความสัมพันธ์กันชู้สาวต่อกันในปัจจุบันที่สามารถแสดงความสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ จำนวนของบุคคลทั่วไปที่พบเห็นรับรู้การแสดงตนเช่นว่านั้นมีจำนวนสูงกว่าการแสดงตนว่ามีความสัมพันธ์กันชู้สาวในอดีตเป็นอย่างมาก นอกจากนั้นแล้ว ข้อความหรือรูปภาพที่แสดงความสัมพันธ์เช่นว่านั้นยังคงปรากฏอยู่อย่างต่อเนื่องจนกว่าจะได้มีการลบข้อความหรือรูปหาดังกล่าวไป ฝ่ายภริยาของสามีที่หญิงนั้นได้กระทำการแสดงตนชู้สาวจึงได้รับความเสียหายอยู่ตลอดคราบเท่าที่ข้อความหรือรูปภาพเช่นว่านั้นยังคงปรากฏให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ การเยียวยาเพียงเป็นตัวแทนจึงยังไม่สามารถเยียวยาความเสียหายทางจิตใจที่ได้รับจากการกระทำเช่นว่านั้นได้อย่างเป็นธรรม

ประเด็นปัญหาที่สี่ การเรียกค่าทดแทนกรณีการได้รับความเสียหายอย่างต่อเนื่อง ในการชำระค่าทดแทน ให้แก่คู่สมรสฝ่ายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำชู้สาวนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1525 ให้อำนาจศาลกำหนดตามสมควรแก่พฤติการณ์ โดยศาลจะให้ชำระครั้งเดียวหรือแบ่งชำระเป็นงวด ๆ ก็ได้ แต่หากความเสียหายนั้นเป็นกรณีความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องแล้ว ศาลก็ไม่มีอำนาจพิพากษาให้บุคคลภายนอกชำระเงินค่าทดแทนหลังฟ้องคดีจนกว่าเหตุแห่งความเสียหายนั้นจะยุติลง ซึ่งในบางกรณีการกระทำนั้นอาจก่อให้เกิดความเสียหายอย่างต่อเนื่อง เช่น การแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับคู่สมรสของบุคคลอื่น โดยการลงรูปภาพหรือข้อความผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ผู้คนสามารถเข้าชมรูปภาพหรือข้อความนั้นได้ทุกเมื่อ แม้จะมีการฟ้องคดีและศาลมีคำพิพากษาแล้ว ความเสียหายก็ยังคงปรากฏอยู่ และยังคงมีความเสียหายเพิ่มขึ้นในแต่ละวัน

จากการศึกษาค้นคว้าปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองและเยียวยาคู่สมรสจากการกระทำชู้สาวพบว่า มีข้อเสนอแนะ คือ

1. ปัญหาในการกำหนดสิทธิในการเรียกค่าทดแทนที่ไม่ครอบคลุมความเสียหายของคู่สมรส ผู้ศึกษาพบว่าข้อเสนอแนะคือ ควรแก้ไขโดยให้มีการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523

วรรคสอง จาก “สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้ และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวก็ได้” แก้ไขเป็น “คู่สมรสจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินคู่สมรสของตนในทำนองชู้สาว หรือผู้ซึ่งแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับคู่สมรสของตนก็ได้” นอกจากนั้นแล้ว เพื่อความชัดเจนในการตีความกฎหมาย ผู้เขียนเห็นว่าจึงควรเพิ่มเติมบทบัญญัติของกฎหมายให้มีการนิยามความหมายของคำว่าชู้สาว เป็นวรรคสี่ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532 ให้มีความดังนี้ “ชู้สาว ให้หมายความรวมถึงการกระทำความผิดต่อไปนี้ คือ การกอด จูบ หอม แตะต้องของสงวน ซึ่งกระทำต่อคู่สมรสของผู้อื่น โดยไม่ได้เกิดจากการกระทำของคนในครอบครัวเดียวกัน หรือการแจ้งต่อบุคคลอื่นว่าเป็นคู่รักกัน การร่วมประเวณี เป็นต้น”

2. ปัญหาการที่กำหนดสิทธิในการเรียกค่าทดแทนที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคทางเพศ ผู้ศึกษาเห็นว่าปัญหานี้สามารถแก้ไขได้โดยใช้หลักการเดียวกับประเด็นปัญหาที่หนึ่ง ก็จะสามารถแก้ไขปัญหาในประเด็นนี้ได้อีกด้วย กล่าวคือ ในประเด็นปัญหาการที่กำหนดสิทธิในการเรียกค่าทดแทนที่ขัดต่อหลักความเสมอภาคทางเพศ ควรแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1523 วรรคสอง จาก “สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้ และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวก็ได้” แก้ไขเป็น “คู่สมรสจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินคู่สมรสของตนในทำนองชู้สาว หรือผู้ซึ่งแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวกับคู่สมรสของตนก็ได้”

3. ปัญหาการเยียวยาความเสียหาย กรณีแสดงความสัมพันธ์ทำนองชู้สาวผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ผู้ศึกษาขอเสนอแนะให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเป็น วรรคห้า ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1532 ให้มีความดังนี้ คือ “หากการแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาวตามวรรคสอง กระทำโดยการโฆษณา ไม่ว่าจะด้วยรูปภาพ ตัวอักษร การแพร่เสียง แพร่ภาพในระบบคอมพิวเตอร์ หรือวิธีการอื่นใด ให้ศาลมีอำนาจสั่งให้ผู้กระทำการเช่นนั้น ทำลายข้อมูลหรือวัตถุที่เป็นการแสดงโดยเปิดเผยถึงความสัมพันธ์ในทำนองชู้สาว”

4. ปัญหาการเรียกค่าทดแทนกรณีการได้รับความเสียหายอย่างต่อเนื่อง ผู้ศึกษาขอเสนอแนะว่า ควรแก้ไขโดยให้มีการเพิ่มเติมบทบัญญัติเป็นวรรคสาม ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1525 ความดังนี้ “หากเหตุแห่งการเรียกค่าทดแทนตามมาตรา 1523 เป็นการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายอย่างต่อเนื่อง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าทดแทนหลังฟ้องคดีหรือภายหลังศาลมีคำพิพากษา หากความเสียหายนั้นยังคงปรากฏอยู่นกว่าเหตุแห่งความเสียหายนั้นจะหมดลงได้”

เอกสารอ้างอิง

คำตร เลี้ยงสัตว์ธรรม บรรณาธิการ. กฎหมายตรา 3 ดวง เล่ม 2 ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และ
 การเมือง แก้ไขปรับปรุงใหม่. กรุงเทพมหานคร: สุขภาพใจ, 2548.

สุรเชษฐ์ สุขลากิจ. “กว่าจะเป็น “ผัวเดียวเมียเดียว” สังเขปประวัติความเป็นมาของกฎหมายครอบครัว
 สมัยใหม่ในสยาม พ.ศ. 2410-2478”. รัฐศาสตร์สาร ปีที่ 35 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม – สิงหาคม 2557):

1 – 36.